

Amami Island, Japan 2007

Foto Cuny Janssen

Zoeken naar de ziel

WAT DE LANDSCHAPPEN EN
KINDERPORTRETTEEN VAN **CUNY
JANSSEN** GEMEEN HEBBEN

Nog lang niet uitgefilmd

NIEUWE BERNARDO BERTOLUCCI
IS NIET ZIJN LAATSTE **PAG 6**

Ruikertjes met museale allure

FRANK BRUGGEMAN EXPOSEERT
ZIJN 'FLOWERPIECES' **PAG 13**

Ondertussen in Amstelveen

NICO DIJKSHOORN OVER ZIJN
ONTMOETING MET HARE **PAG 20**

TV recensie

JEAN-PIERRE GEELLEN

Vertrouwen

In de huiskamer heerste een zekere leegte. Een licht katerig gevoel, weer eens de tol van het grote teveel van de avond ervoor. Buiten op het Media Park trokken de legers royaltyverslaggevers nog in feestelijke polonaise voorbij. Ze gaan nog niet naar huis, nog lang niet: het grote nieuws van maandag was slechts het startschot voor feestelijkheden die zullen aanhouden tot op z'n vroegst 30 april.

Wat te doen, tot die tijd? We hebben de redactie-Rodex, met daarin vertrouwde namen als de immer goedgemutste historicus Herman Pleij, kunstenaar Marte Röling ('Over haar bijzondere band met onze vorstin – dat straks') en Sywert van Lienden, vanwege jong. Reserve: Reinildis van Ditschuyzen, Paul Schnabel en Johan Vlemmix.

Fundament onder de Oranje-tv is de beeldbank. De hoogtepunten, de dieptepunten, de drama's – 'Daar hebben we beelden van'. Gevaar: spoedig zijn de fragmenten op. Nóg een keer de kus in de Jordaan, de zucht van Apeldoorn, de Curaçaose storm door het vorstelijke haar: wees er spaarzaam mee, ze zullen het volk spoedig de neus uitkomen.

Daarom uit het cursusboek *Crea met Bea* vandaag: de enquête. Een handig hulpmiddel – verkrijgbaar in elke nieuwshandel – voor doe-het-zelvers met twee lege handen. Stel een vage vraag, laat er een goedbetaald onderzoeksbureau op los, en speld de uitkomsten op de mouw van de kijker als Bernhard zijn anjer.

Uit het cursusboek *Crea met Bea* vandaag: de enquête, verkrijgbaar in elke nieuwshandel

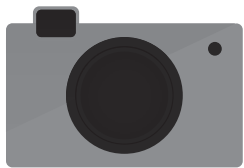
In een vlaag van oranjekoorts grepen *EenVandaag*, de NOS en RTL dinsdag alledrie naar het paardemiddel. *EenVandaag* kwam met een 'extra lange uitzending', waarin centraal stond de vraag 'Is Willem-Alexander er klaar voor?' Ondenikbaar natuurlijk dat het antwoord 'nee' zou luiden. Maar het werd niet eens journalistiek onderzocht bij welingelichte bronnen: het werd gevraagd aan de kijker, via het roemruchte kijkerspaneel. Gijs Rademakers keek triomfantelijk: de prins was er klaar voor. 'Kijk maar: 75 procent vindt van wel'.

Rademakers had nog meer nieuws: 'We zien ook heel duidelijk dat het vertrouwen in Willem-Alexander de afgelopen 24 uur heel sterk is gestegen.' Spannend: 'De vraag is natuurlijk of hij dat vertrouwen de komende maanden zal kunnen vasthouden.' Gaat u rustig slapen: Gijs houdt de koersen op de Oranjebeurs voor ons bij, van uur tot uur.

Dat is nodig ook, want nog maar enkele minuten later bleek bij RTL het percentage alweer gestegen: '78,8 procent van de Nederlanders heeft veel vertrouwen in Willem-Alexander als koning'. Het oranjeboekje kwam uit de keuken van een onderzoeksbureau dat 'een representatieve enquête' had gehouden. 73,8 procent van de Nederlanders vindt Koningsdag prima. 'Opvallend': slechts 1,6 procent zegt naar de inhuldiging in Amsterdam te gaan.

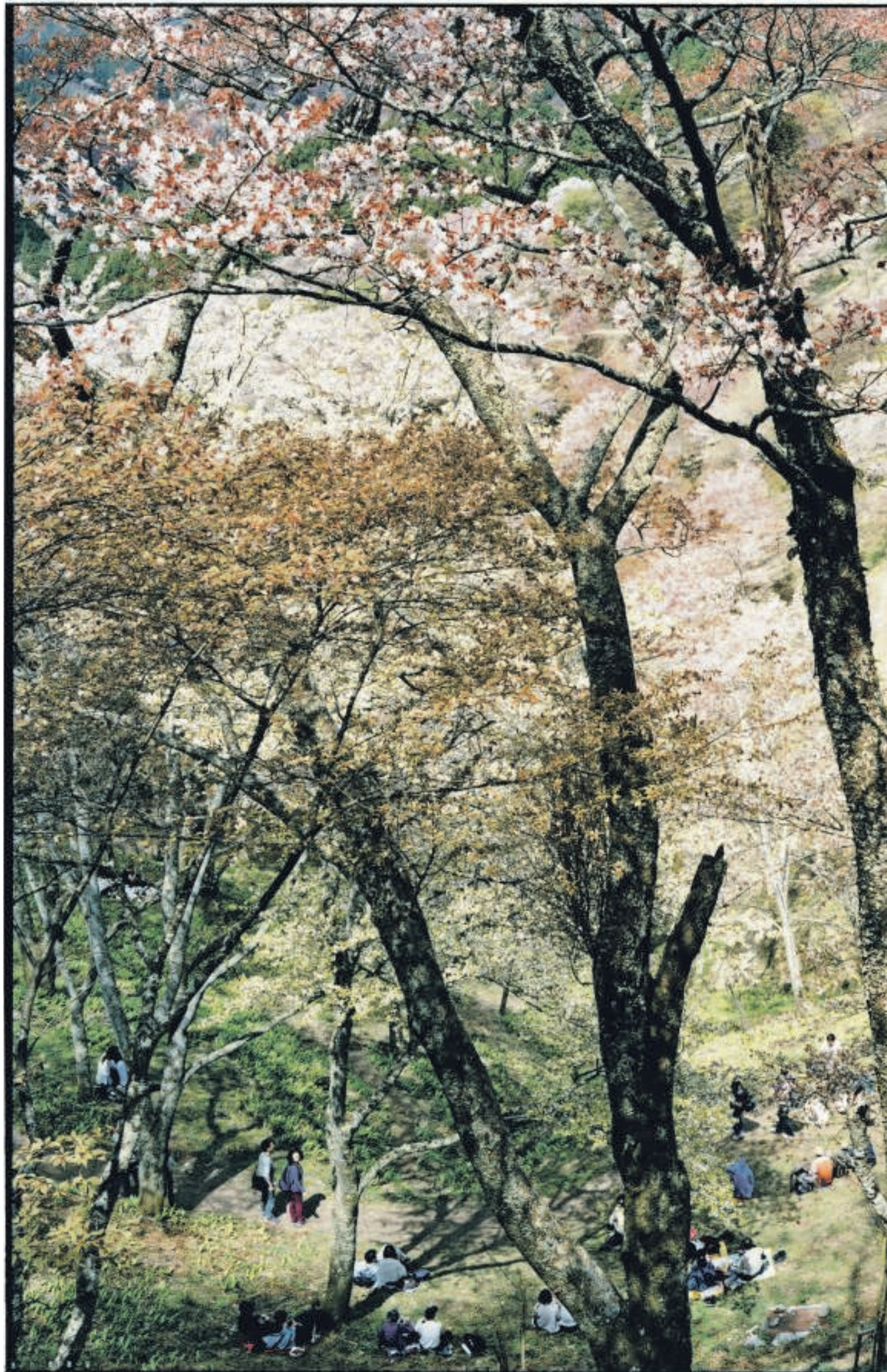
Wat het *NOS-Journaal* wilde weten, in de woorden van Sacha de Boer: 'Hoe kijkt u aan tegen de huidige en toekomstige vorst?' Had ze laten onderzoeken. En hoe: nu had ineens nog maar 72 procent van de Nederlanders vertrouwen in Alex. Maar wat 'royaltyverslaggeefster' Kysia Hekster, staande in de Nieuwe Kerk, nou opviel: 'Dat de populariteit van Beatrix nog verder is gestegen, naar 88 procent.'

En zo, beste cursisten, knutselden we klassikaal toch maar mooi een eigen nieuwsavond in elkaar. Driewerf hoera voor De Enquête. Ziet eruit als 100 procent nieuws. Betekenis en relevantie: nul komma nul.

Fotografie

INTERVIEW CUNY JANSSEN

Yoshino, Japan 2010

Onbevangen blik

Cuny Janssen is een van Nederlands beste portretfotografen. Specialisme: kinderen in hun eigen omgeving. Des te opmerkelijker is het dat in haar nieuwe boek geen enkel kinderportret te vinden is.

Door **Arno Haijtema**
Foto's **Cuny Janssen**

Het was een angstaanjagend moment voor Cuny Janssen, in het voorjaar van 2012. 'Ik was in Napels om kinderen te fotograferen. De gedachte bekwam me: oké, er staat weer een kind voor mijn camera. Ik maak een mooie compositie, afdrukken. Klaar. Wéér een mooie foto. Moet ik er niet eens mee ophouden?'

Wat later vroeg iemand haar voor een expositie de mooiste tien foto's uit haar oeuvre te selecteren. 'Ik begon mijn werk te bekijken en merkte al snel: dat kan helemaal niet. Ik fotografeer over de hele wereld. Hoe zou ik kunnen kiezen?'

Al twaalf jaar reist Cuny Janssen (37) rond – India, Noord-Amerika, Japan, Macedonië, Iran, Zuid-Afrika – om portretten te maken van kinderen in hun eigen omgeving. 'Aan mijn motieven is sinds het begin niet veel veranderd. Ik wil de wereld ontdekken, de complexiteit van *the family of men* laten zien. Omdat ik me wil focussen, beperk ik me in de regel tot kinderen. Nieuwsgierigheid is mijn drijfveer: ik concentreer me tot het uiterste

Thomas Struth over Janssen

Als studente liep Cuny Janssen stagne bij de Duitse fotograaf Thomas Struth, telg uit de fameuze Düsseldorfse Schule. Janssen beschouwt hem nog steeds als een van haar voorbeelden. Zoals het een leermeester betaamt, is Struth zowel enthousiast als kritisch over Janssens nieuwe boek *Yoshino*. ‘Cuny

loopt altijd het gevaar dat ze verliefd raakt op haar onderwerp. Dat zie je bij sommige foto’s in *Yoshino* gebeuren. De landschappen voorin zijn stereotypisch voor het sprookjesachtige Japan, met bergen en bloesems. Overigens weet ze die foto’s door de juiste combinaties wel krachtiger te maken.

‘De spannendste foto’s zitten achterin. De foto waar je vanaf een heuvel neerkijkt op mensen in de natuur is door de compositie en het standpunt erg sterk. En ook die van de bloeiende kersenboom met een auto eronder is compositorisch erg interessant, door de schaduw van de boomtakken op de muur.

‘In het algemeen vind ik Cuny’s portretten overtuigender dan haar landschappen. Ze weet de aanwezigheid van een persoon op een piekmoment vast te leggen, ze drukt echt af op *the decisive moment*. Met Rineke Dijkstra en Hellen van Meene staat ze in de Hollandse portrettraditie van Rembrandt en Frans Hals.’

Yoshino, Japan 2010

Skopje, Macedonia 2003

Foto's Cuny Janssen

➔ Vervolg van pagina V3

om hun persoonlijkheid te doorgronden. Ik fotografeer ze in de eerste plaats voor mezelf, en dan omdat ik andere mensen hoop te betoveren.’

Gedisciplineerd werkte ze aan haar projecten: reizen, fotograferen, selecteren, boeken en tentoonstellingen maken, telkens weer. Met groot succes, in toonaangevende musea, bij gerespecteerde galeries. Ja, als dan de gedachte in je opkomt: moet ik niet eens stoppen?, dan jaagt dat angst aan. ‘Het werd tijd voor een pas op de plaats. Het moet niet te gemakkelijk gaan. Denk maar aan dat liedje, *Uncle John's Band*, van Grateful Dead: ‘When life looks like easy street, there is danger at your door.’

Zo komt het dat ze het als een opluchting ervaart dat in haar nieuwe boek, *Yoshino*, niet één kinderportret te zien is. Alleen maar landschapsfoto's staan er in, majestueuze afdrukken waarin de overonderende, ongeschonden schoonheid van het Japanse landschap ten volle naar voren komt. Gemaakt in de lente, als de duizenden kersenbomen bloesemen die ooit op bevel van een keizer zijn geplant, en in de herfst, als de bomen kortstondig hevig kleuren. Jos Vos, schrijver en vertaler Japans, werkte met Janssen aan de totstandkoming van *Yoshino*. Hij verzorgde een bloemlezing van gedichten en verhalen waarmee Japanners door de eeuwen heen Yoshino liefde hebben toegezwaaid.

Landschappen en kinderportretten, het zijn de twee constanten in Janssens oeuvre. In haar bescheiden, moeilijk te verwarmen werkruimte boven in een bedrijfspand met uitzicht over de Amsterdamse Staatsliedenbuurt, bladert Janssen door haar

boeken, wijst op details, op de lichtval tussen bomen, op de raadselachtige blik in de ogen van een Japans meisje – ‘Kijk naar die blik, die lijkt eeuwenoud’ – zoekt in publicaties van andere kunstenaars naar woorden die kunnen helpen over te brengen wat haar beweegt.

Wanneer ontdekte u dat u fotograaf, kunstenaar wilde worden?

‘Ik heb vroeger veel getekend, vooral nagetekend. Als kind speelde ik piano, ook in muziek kon ik me goed uitdrukken – datzelfde romantische zie ik trouwens nu bij mijn dochter van 6. Toen dacht ik al: ik wil naar een school waar ik kan leren me te uiten, vorm te geven aan ideeën, de bevrediging ondervinden als je daarin slaagt. De manier waarop maakte me niet zoveel uit. Schrijven, schilderen, fotograferen... het was bij mij allemaal gerelateerd aan het creëren van iets moois. De kunstacademie bleek de plaats om dat te realiseren.’

In de kunst wordt het streven naar schoonheid nogal eens als iets verdachts gezien. Er moet iets schuren, iets duisters zijn.

‘Toch heb ik er, eerst onbewust, later heel bewust voor gekozen dat mijn werk in het teken van schoonheid moet staan. Ik zoek met mijn fotografie naar de bron van het leven. Schoonheid is verdacht als je gaat esthetiseren, als je iets op een foto mooier maakt dan het is. Dan verliest je werk geloofwaardigheid. Terwijl er in mijn foto's altijd iets van een mysterie blijft bestaan. Schoonheid is een middel om daarmee in contact te komen.’

Janssen citeert uit een brief die ze in reactie op *Yoshino* kreeg van de beroemde, gelouterde Amerikaanse

landschapsfotograaf Robert Adams: ‘You’re not afraid of beauty as given.’ ‘Daar ben ik ontzettend blij mee. Het is precies dat, ‘a positive response to life’, waar mijn werk om draait.’

De kinderen die u portretteert hebben vaak al een heel leven achter zich; oorlog, vluchten, armoede. Soms zijn ze getraumatiseerd.

‘Dat is niet waar ik in mijn foto naar zoek. Ik heb de pure drang het kind te vangen, zijn aandacht te winnen. Net als bij een dier moet je er niet bovenop springen als je het benadert, maar geduld hebben. Een kind heeft goed door dat je oprecht nieuwsgierig bent. Het reageert daar heel primair op door mij aandacht terug te geven.

‘Ik leg altijd eerst aan de ouders uit wat mijn bedoeling is. Als die akkoord zijn, en dat is vrijwel altijd het geval, verloopt het contact met het kind ook goed. Bij zo’n gesprekje haken kinderen al snel af, die gaan iets anders doen. Dat moet ik hebben, want dan worden ze zichzelf. Het liefst logeer ik bij mensen als ik ergens langer verblijf, zodat iedereen me leert kennen en vertrouwd met me raakt.

‘Als ik de foto ga maken, zie ik een kind eerst denken: wie is die vrouw? Dan merkt het dat ik oprecht ben, en wil het met je samenwerken. Ik probeer de houding te vinden die ik natuurlijk vind. Ik raak het kind veel aan, het merkt dat mijn enthousiasme groeit, dat kan ik niet verbergen. Ik probeer het te fixeren in een houding die me aanspreekt. Het instellen van mijn technische camera kost tijd, ik kan nooit snel even afdrucken.

Het lastige is dat een kind een mooie houding vaak onbewust aanneemt en het is dus lastig uit te leggen wat je als fotograaf wilt. Maar

het kind zoekt graag met me mee. Het is een heel intense bezigheid, en dat is de hevigheid die mensen in mijn foto's kunnen ervaren.’

Kun je aan hun blik zien dat oorlogskinderen nare dingen hebben meegemaakt?

‘Ik vraag het me af. Dat is het gevaar van hieninterpretieren, dat je denkt dingen in hun ogen te lezen die er helemaal niet zijn. Diane Arbus heeft zich mooi uitgelaten over de blik waarmee een pasgeborene naar de wereld kijkt. Die ziet van alles en iedereen het wonderbaarlijke, niet vanwege de betekenis in relatie tot andere dingen, maar puur omdat het uniek is. Een baby oordeelt niet, ziet alleen maar. Ik hoop dat mijn foto's bij toeschouwers eenzelfde onbevangenheid kunnen oproepen. Ik heb in het intense contact met een kind altijd het gevoel dat ik even word geraakt door het leven, door de kern die in wezen altijd een mysterie blijft.

‘In Macedonië maakte ik portretten aan beide zijden van het conflict, bij de Macedoniërs en de Albanezen en ook bij de zigeuners trouwens. Ik probeerde te begrijpen hoe het kwam dat de partijen zo fel tegenover elkaar stonden. Van iedereen die ik sprak kon ik begrijpen waarom ze redeneerden zoals ze deden. Toen heb ik besloten me niet met die problemen bezig te houden. Ik richt me op het overleven, op het mens zijn, dat je ziet in het wezenlijke contact met een kind.’

Het lijkt alsof uw foto's heel spontaan tot stand komen. Maar dat is dus niet zo?

‘De foto is het resultaat van onze samenwerking. Maar het is echt een voorwaarde dat je erop ziet wat ik heb aangetroffen. Alleen dan geloof je het beeld. Ik ben afhankelijk van

wat ik aantref en manipuleer niet.’

Beschouwt u uw werk dan als documentair?

‘Niet in de zin dat ik pretendeer iets aan te tonen, of op een academische manier onderzoek doe. Verre van dat. Het is bij mij pure interesse. Maar de context van mijn foto's voegt wel een documentair aspect toe. Die context is belangrijk om er betekenis aan te geven. Ik ben wel geëngageerd, ik voel me enorm bij die kinderen betrokken.’

Maar als u op zoek bent naar de essentie van het leven, wat levert het dan extra op als u kinderen fotografeert die een moeilijke tijd doormaken?

‘Juist in zware omstandigheden blijkt hoe groot hun veerkracht is. Ik heb in het voorjaar en de zomer van vorig jaar in Napels kinderen gefotografeerd. In de zomer deed ik dat in de maand dat vrijwel iedereen voor de hitte de stad is ontvlucht. De kinderen die er dan nog zijn, die kunnen echt nergens naartoe, die wil ik fotograferen. Geen zielige kinderen. Ze zijn wat ze zijn.’

Janssen toont foto's van de Napolitaanse kinderen. Een meisje in de schaduw van een rots op het strand, met een prachtige warme glans op haar gezicht: ‘Ze heeft de hitte van die hele maand op haar wangen.’ Op een andere foto poseren twee jochies, waarschijnlijk zigeuners, in verschoten hemden tegen de voorkant van een bestelwagen, zonder bravoure, maar krachtig. ‘Ik fotografeer kinderen nooit kwetsbaar.’

De kinderen zien er evenwichtig uit op uw foto's. Komt u nooit ettertjes tegen, of regelrecht slechte kinderen?
‘Kinderen kunnen erg beschadigd

CV Cuny Janssen (37)

1996-2000	Hogeschool voor de Kunsten (HKU), Utrecht
1998	Hochschule der Künste, Berlijn
1999	Stage bij fotograaf Thomas Struth in Düsseldorf
2000	Eerste boek: <i>India</i>
2002	Tweede prijs Prix de Rome Photography
2010	Solotentoonstellingen in FOAM, Amsterdam en De Pont in Tilburg
2013	<i>Yoshino</i> , Janssens achtste boek, verschijnt bij Snoeck Verlag (€ 78). Te koop via cunyjanssen.nl

Janssen is gehuwd met galeriehouder, fotograaf/kunsthistoricus Paul Andriessse. Ze hebben samen twee dochters

Foto Paul Andriessse

Skopje, Macedonia 2003

Bartlesville, OK, USA 2008

Amani Island, Japan 2007

Foto's Cuny Janssen

zijn, meestal door iets wat ze door volwassenen is aangedaan. Uit die beschadiging komt lastig gedrag voort en soms gemeenheid. Ja, er zijn rotkinderen, maar de reden dat ze zich slecht gedragen, is altijd erger dan hun gedrag.

‘Sinds ik zelf kinderen heb, weet ik hoe kwetsbaar ze zijn. Dat had ik me voor hun geboorte nooit gerealiseerd. Ik heb twee autonome kinderen, die gaan straks hun eigen weg, daar kan ik niet veel aan veranderen. Maar ik begrijp nu wel hoeveel macht en invloed je op zo’n klein wezen en zijn veiligheid kunt hebben. Inderdaad, met het kind wordt ook het lijden van de moeder geboren.

‘Professioneel wringt het weleens. Ik blijf immers altijd toeschouwer, ik kom kijken, fotograferen en ga weer weg. Kinderen krijgen overigens wel altijd een foto van me. Maar wat hebben zij er eigenlijk aan? Ik waarschuw ouders altijd: ik ben geen activist, ik kan jullie niet helpen. Toch is er bijna nooit reserve. Ze delen hun zorgen met me, maar vinden het juist prettig dat mijn werk daarop niet is gericht.’

Wat is het verband tussen uw kinderportretten en de landschappen?

‘Praktisch gezien lukt het me nooit eraan voorbij te gaan als ik ergens naartoe ben gereisd. In zijn boek *Why people photograph* schreef Robert Adams over de elementen tijd, licht en stilte in 19de-eeuwse landschapsfoto’s. Hé, dacht ik, dat zijn precies de thema’s van mijn landschappen – hoewel daarop misschien meer de term tijdloosheid van toepassing is.

‘Het intrigerende van de natuur is dat ze onverschillig is. Wat er ook gebeurt, de natuur groeit door, zoals de mensheid ook altijd doorgaat. Alles in de natuur is biologisch bepaald en

toch worden we door de aanblik ervan enorm geraakt. Ik zoek in landschappen – soms heel lang – naar de energie van de schepping. Soms is er een ogenblik, een boom, een patroon, vaak ook een soort licht, waarop ik een vorm van herkenning heb, van iets dat niet te bevatten is. Naar dat moment zoek ik. Zoals mijn dochter van 2 een plantje kan oppakken en ernaar kijken zonder naar betekenis te zoeken, zo probeer ik dan een directe verbinding te krijgen met dat mysterie.’

Dus in die zin is er in thematiek niet veel verschil tussen uw portretten en de landschappen?

‘Nou, landschappen communiceren niet met me, in tegenstelling tot kinderen. De natuur reageert niet op mij. Tegelijk loop ik in de natuur soms, overdrachtelijk gesproken, zo maar ergens tegen aan, terwijl ik bij een kind altijd ergens doorheen moet om datzelfde te bereiken. De kern van wat ik zoek is hetzelfde, misschien laten de twee onderwerpen zich op mijn reizen daarom altijd zo makkelijk combineren.

‘In Zuid-Afrika heb ik gelogeerd en gewerkt in een oerlandschap, waar je echt het gevoel kunt hebben dat je er dinosaurussen kunt tegenkomen. Daar was tussen de zonsondergang en het moment waarop het echt donker werd een heel zacht, bijzonder licht. Als ik daar een bepaalde plant fotografeerde, leek het net of dat licht hem een soort huid gaf. Je moet op het juiste moment, onder de juiste omstandigheden op die plek zijn om het te zien. Je moet je heel ontvankelijk opstellen... eigenlijk gek dat ik dat zeg, want het is strijdig met het idee dat landschap niet communiceert!’

Loopt u niet het gevaar dat uw

werk met al die schoonheid risicoloos wordt?

‘Dat is een gevoelig punt. Op de beurs Paris Photo afgelopen najaar zag ik schitterende foto’s. Ik was lyrisch en riep mijn man erbij. Hij constateerde dat het werk een angel miste en ik realiseerde me op dat moment dat dat was wat ik wilde horen. Daar wil ik namelijk in mijn eigen werk ook voor waken. Ik probeer te voorkomen dat mijn portretten te mooi worden, te vriendelijk, juist door kinderen in moeilijke situaties op te zoeken.’

Is het denkbaar dat uw aandacht verschuift van kinderen naar volwassenen?

‘Volwassenen zijn vaak door het leven al gevormd en hebben overlevingsmechanismen. Daar breek ik moeilijk doorheen. Hun onbevangenheid is weg, daarom vind ik volwassenen fotograferen vaak saai. Terwijl in het contact met kinderen mijn onbevangenheid ook wordt gestimuleerd. Ik ben soms heel naïef. Soms dreig ik dat kwijt te raken, merk ik, als ik bijvoorbeeld heel negatief over mensen denk. Dat wil ik niet. Ik denk dat ik mijn leven lang kinderen zal blijven fotograferen. Het vervelt nooit. Het is geen project, het is een structuur die het me mogelijk maakt te werken en een bepaalde weg te volgen.

‘Mijn werk heeft vaak te maken met de balans tussen wreedheid en schoonheid. Die elementen komen steeds in mijn foto’s terug, ook in landschappen, want natuur is gewelddadig en genadeloos. Maar zoals ik in de natuur naar het eeuwige zoek, zo houd ik me bij de portretten van kinderen die leven in oorlog of armoede altijd bezig met overleven, met het positieve. Ik wil de dingen niet mooier maken dan ze zijn, ik zoek naar de echtheid.’

DE VOORBEELDEN VAN CUNY JANSSEN

Thomas Struth

‘Mijn eerste eye-opener waren Struths portretten die ik zag in het Stedelijk Museum, eind jaren negentig. Ik werd me met name door zijn portretten bewust van hoe ik zelf naar mensen kijk. Dit is wat ik bedoel, dacht ik. Nu realiseer ik me dat het vooral de intimiteit is geweest die mij in veel van zijn portretten zo aanspreekt,

terwijl hij toch op een respectvolle afstand blijft.’
(Foto: The Horsfield Family, London, 1989. ©Thomas Struth.)

Robert Adams

‘Adams fotografeert de schoonheid en teloorgang van het Amerikaanse landschap. Zijn boek *Why People Photograph* is voor mij doorslaggevend geweest. Na het lezen van zijn essays over Judith Joy Ross en Susan Meiselas ontdekte ik dat het lezen over andere fotografen en kunstenaars een van de belangrijkste dingen is buiten het fotograferen zelf. Zonder reflectie geen betekenis.’

Bruce Davidson

‘De combinatie van teloorgang en schoonheid bij Robert Adams vind ik terug bij Bruce Davidson. Wat mij zo aanspreekt is dat hij zowel verdriet en wanhoop als waardigheid en trots laat zien. Zijn serie *East 100th Street* ontroert me. Ik herken mezelf in zijn wil toegelaten te worden in een leven dat hij niet kent.’

Fazal Sheikh

‘Sheikhs foto’s zag ik voor het eerst in de groepstentoonstelling *Cruel and Tender* in het Ludwig Museum in Keulen in 2003. Zijn portretten van mensen, veel kinderen in vluchtelingenkampen, hebben me getroffen in hun directheid en respect. Net als Davidson zoekt hij mensen op die alleen als deel van de massa worden gezien en geeft ze individualiteit en waardigheid.’
(Foto: Shamsa en MokaAbdi. ©Fazal Sheikh.)